

Джерельний матеріал дослідження

1. *Grand Dictionnaire de la philosophie*. (2003). Paris, sous la dir. de Michel Blay, Larousse et CNRS éditions. (p. 132).

Список використаних джерел

1. Ахманова, О.С. (1966). *Словарь лингвистических терминов* (с. 275). Москва: Советская энциклопедия.
2. Булаховский, Л.А. (1953). *Введение в языкознание*: [уч. пособ. для гос. ун-тов и пед. ин-тов] (с. 48). Москва: Учпедгиз.
3. Головня, А.И. (2007). *Омонимия как системная категория языка*. (с. 13). Минск.
4. Гринев-Гриневиц, С.В. (2012). *Основы семиотики*: учеб. пособие (с. 179). Москва: ФЛИНТА: Наука.
5. Козловская, Н.В. (2011). Особенности русской философской терминологии конца XIX – начала XX веков. *Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина*. №3. (с. 387).

**Я.В. Маслова, викладач
кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М.П. Драгоманова**

КОРЕЛЯЦІЯ ПОНЯТЬ “ПРОПОЗИЦІЯ”, “ПРЕДИКАТ”

І “АРГУМЕНТ” В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Не зважаючи на те, що *пропозиція* неодноразово була об’єктом мовознавчих студій, серед науковців не існує одностайної думки з приводу дефініції цього поняття та його кореляції з поняттями “предикат” і “аргумент”. *Актуальність* дослідження зумовлена невичерпним інтересом науковців до вивчення пропозиційного центру речення та висловлювання.

Мета розвідки полягає в узагальненні підходів до визначення понять “пропозиція”, “предикат” і “аргумент”. Досягнення мети передбачає розв’язання таких *завдань*: проаналізувати основні підходи науковців до вивчення пропозиції, предикатів та аргументів; встановити їх співвідношення в сучасній лінгвістиці.

У мовознавстві *пропозиція* досліджується в межах семантики речення та висловлювання. За визначенням Н. Арутюнової, *пропозиція* – це “семантичний інваріант, спільний для всіх членів модальної та комунікативної парадигм речень та похідних від речень конструкцій (номіналізацій)” (Арутюнова, 1990).

Натомість, у книзі “Жінки, вогонь і небезпечні речі” когнітивний лінгвіст Дж. Лакофф розглядає пропозиційні структури як тип ідеалізованих когнітивних моделей, що “містять сутності з їх властивостями та відношеннями, які реально існують”, та протиставляє їх образно-схематичним, метафоричним, метонімічним та символічним (Лакофф, 1996). Українська дослідниця О. Селіванова дефінує пропозиційні структури як “мисленнєві аналоги ситуацій, що характеризуються відносною об’єктивністю, внутрішньою несуперечливістю й позначаються мовними одиницями у прямих значеннях” (Селіванова, 2011). Резюмуючи наведені визначення, у нашому дослідженні розглядаємо *пропозицію* як когнітивну структуру, яка виражає буквально значення мовних одиниць у формі предикатно-аргументної рамки.

Розглянемо детальніше складові частини пропозиції – поняття предикату та аргументів (актантів, термів). За Н. Арутюновою, “предикат (від пізньолат. *praedicatum* – сказане) – термін логіки та мовознавства, який позначає конститутивний член судження – те, що висловлюється (стверджується або заперечується) про суб’єкт”. (Арутюнова, 1990)

Значення терміну *предикат* варіюється залежно від мови. Наприклад, у західноєвропейських мовах ним позначають склад речення та його ядерний компонент. Натомість, у слов’янських мовах для позначення цих понять використовують два терміни: *присудок* (формальний аспект) і *предикат* (змістовий аспект). Відповідно виділяють формальні типи присудка та

семантичні типи предиката. В рамках нашого дослідження інтерес становлять саме семантичні типи предиката. Наведемо деякі з найпоширеніших семантичних класифікацій предиката.

Н. Арутюнова говорить про такі типи: (1) таксономічні (вказують на входження предмета в клас); (2) реляційні (позначають відношення даного об'єкта до інших об'єктів); (3) характеризуючі (вказують на динамічні, статичні, постійні та минущі ознаки об'єкта).

Окрім того, дослідниця зазначає, що залежно від типу суб'єкта існують: (1) предикати нижчого порядку (відносяться до матеріальних сутностей); (2) предикати вищого порядку (характеризують види нематеріальних об'єктів) (Арутюнова, 1990).

“Фундаментальну семантичну класифікацію предикатів” пропонує Ю. Апресян. Основи класифікації були закладені Ю. Масловим та З. Вендлером, а її розвиток – Дж. Міллером, Т. Булигіною, О. Селіверстовою, М. Гіро-Вебер, М. Гловинською, Н. Арутюновою, Ю. Князевим, О. Падучевою та ін. У класифікації дослідник виділяє класи та підкласи предикатів. Наведемо класи верхнього порядку: (1) дії (*писати, йти*); (2) діяльності (*торгувати, воювати*); (3) заняття (*грати, гуляти*); (4) впливу (*розмивати, прогрівати*); (5) події (*зустріти, знайти; відбуватися, ставатися*); (6) процеси (*рости, падати, горіти*); (7) прояву (*світити, звучати, пахнути*); (8) положення (*стояти, сидіти*); (9) стану (*знати, хотіти*); (10) властивості (*запинатися, витися*); (11) здібності (*говорити російською, їздити верхи*); (12) параметра (*містити, нараховувати*); (13) існування (*бувати, водитися*); (14) відношення (*дорівнювати, відповідати*); (15) оцінки (*перевершувати, поступатися*); (16) інтерпретації (*помилятися, підводити*) (Апресян, 2003).

Українським мовознавцем Ф. Бацевичем була розроблена “функціонально-ономасіологічна типологія предикатів”, у якій виділено сферу агентивних відношень та сферу неагентивних відношень. До першої сфери належать: (1) предикати фізичної діяльності (трудова, специфічна фізична дія; характерні заняття; фізіологічні дії і процеси); (2) предикати інтелектуальної

діяльності (мисленнєва діяльність; мовленнєва діяльність); (3) предикати психічної діяльності; (4) предикати соціальної діяльності (соціальні дії та процеси; соціальні / міжособистісні, міждержавні та ін. відношення; поведінка). До другої сфери науковець зараховує: (1) предикати виявлення (буття, існування; відношення; стану; властивості; причинності; впливу; прояву життя; (2) предикати функціонування; (3) предикату перебігу; (4) предикати перебування (Бацевич, 1997).

Слід також зазначити, що серед способів вираження пропозиції виділяють як предикативні (виражені дієсловом), так і непередикативні конструкції (виражені дієприкметником, дієприкметниковим зворотом, дієприслівником, дієприслівниковим зворотом, віддієслівними іменниками, прикметниками тощо, тобто словами з пропозиційною семантикою).

Визначивши зміст терміну *предикат* та його типи, розглянемо другу складову пропозиції – *аргумент*. У науковій літературі поряд із терміном *аргумент* зустрічаються його синоніми – *семантична роль*, *тематична роль*, *тета-роль*, *терм*, *актант*, *глибинний відмінок*.

Згідно з визначенням В. Гака, “актант (від лат. *ago* – дію, приводжу в дію) – будь-який член речення, позначений дієсловом” (Гак, 1990). Автор “відмінкової граматики” Ч. Філмор виділяє такі аргументи (“глибинні відмінки”): *агенс* (ініціатор події), *контрагент* (сила проти якої здійснюється подія), *об’єкт* (учасник, який змінюється в ході події), *результат* (учасник, який з’являється в результаті події), *інструмент* (стимул емоції, або учасник, який справляє безпосередній фізичний вплив), *джерело* (місце з якого здійснюється рух), *ціль* (місце до якого здійснюється рух), *експерієнцер* (учасник, на якого подія справляє певний ефект) (Филлмор, 1999).

Висновки. Узагальнивши здобутки досліджень, присвяченим аргументам, виділимо найпоширеніші з них: “агенс” (“агентив”, “суб’єкт”) – істота, яка виступає виконавцем дії, або носієм властивості; “експерієнсер” (“експерієнсив”) – істота, яка виступає суб’єктом сприйняття або носієм емоцій; “бенефактив” (“бенефіціатив”) – істота, на користь (або на шкоду) якої

виконується дія; “контрагент” – активний діяч, який передбачає обов’язкову присутність активного суб’єкта; “елементатив” (“елементив”, “природний каузатор”) – стихійна сила як джерело зміни в стані речей; “інструментатив” (“інструмент”) – предмет, за допомогою якого здійснюється дія; “медіатив” (“засіб”) – об’єкти, які витрачаються для досягнення певної мети; “об’єкт” (“об’єктив”) – істота або неістота, яка бере участь у дії, але не піддається змінам у якості; “пацієнтив” (“патиєнтив”, “датив”) – істота, яку зачіпає стан або дія; “комітатив” – учасник ситуації, супровідний предмет або явище; “результатив” (“результат”, “фактитив”) – істота, або неістота, яка виникає в результаті дії або стану; “перцептив” – предмет сприйняття; “локатив” – місце, де відбувається дія; “аблатив” – місце, з якого починається дія; “директив” (“фінітив”) – місце, яке виступає кінцевим пунктом призначення; “транзитив” – місце, через яке пролягає шлях; “квалітатив” – якість або ознака агенса; “квантитатив” – кількість об’єктів; “темпоратив” – час, у який відбувається дія, або стан; “трангесив” – результат перетворення; “дестинатив” – призначення предмета; “каузатив” – причина дії або стану.

Перспективи подальших досліджень полягають у застосуванні теоретичних узагальнень про *пропозицію, предикати та аргументи* в аналізі мовного матеріалу.

Список використаних джерел

1. Апресян, Ю.Д. (2003). Фундаментальная классификация предикатов и системная лексикография. Грамматические категории: иерархии, связи, взаимодействие. *Материалы международной научной конференции*. (сс. 7–21). Российская академия наук, Санкт-Петербургский научный центр РАН, Институт лингвистических исследований РАН, Петербургское лингвистическое общество.
2. Арутюнова, Н.Д. (1990). Предикат, Пропозиция. *Лингвистический энциклопедический словарь* (сс. 392; 401). Москва: Сов. Энциклопедия.

3. Бацевич, Ф.С., Космеда, Т.А. (1997). *Очерки по функциональной лексикологии* (сс. 118–125). Львов: Свит.
4. Гак, В.Г. (1990). Актант. *Лингвистический энциклопедический словарь* (с. 22). Москва: Сов. Энциклопедия.
5. Лакофф, Дж. (1996). Когнитивное моделирование. *Язык и интеллект* (сс. 143–184; 176–177). Москва: Прогресс.
6. Селіванова, О.О. *Когнітивна концепція словотворчої мотивації*
Взято з: <http://selivanova.net/ru/publications/>.
7. Филлмор, Ч.Дж. (1999). Дело о падеже. *Зарубежная лингвистика*. Вып. 3 (сс. 127–258). Москва.

**М.О. Нечитайло, аспірантка
кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М.П. Драгоманова**

ТИПОВЕ ЗНАЧЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ КРИТЕРІЇВ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ СИНТАКСИЧНИХ МОДЕЛЕЙ

Процес іншомовної підготовки спеціалістів чи то філологічних спеціальностей, чи будь-яких інших передбачає роботу з іншомовними фаховими текстами, пошуку необхідної інформації, її розуміння та опрацювання. Науковому стилю притаманне послідовне викладення думки, інформаційна насиченість, значна кількість ускладнених синтаксичних конструкцій, зокрема з вказанням причинно-наслідкових зв'язків або номінальності, якісних характеристик предмету тощо, що може створювати неабиякі труднощі у виокремленні та сприйнятті головної думки речення у науковому тексті, зокрема китайською мовою. Проблемі навчання наукового мовлення присвячено роботи таких дослідників, як О.А. Бобер, С.А. Бронікова, Г.С. Онуфрієнко, О.М. Семенов, Є.С. Троянська, І.І. Черненко Т.В. Яхонтова;